

## SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ORTADOĞU ALGISI (SİNOP ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Yrd. Doç. Dr. Bülent AKSOY

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, [baksoy28@gmail.com](mailto:baksoy28@gmail.com)

Araştırma Görevlisi Hülya KARAÇALI

Sinop Üniversitesi Sinop Eğitim Fakültesi, [karacali\\_hulya@hotmail.com](mailto:karacali_hulya@hotmail.com)

### ÖZET

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ortadoğu algısını belirlemektir. Araştırma olgu bilim deseninde nitel araştırma yöntemine bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği 3. Sınıf öğrencilerinden 20 kişi ile yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre Ortadoğu denince akla ilk olarak iç karışıklıklar gelmektedir. Katılımcıların tamamı Suriye'nin Ortadoğu ülkesi olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların % 85'i Türkiye'nin Ortadoğu ülkesi olduğunu düşünmektedir. Ortadoğu'nun toplamda en önemli ülkesi olduğu düşünülen ülke Irak olmuştur. Bunu sırasıyla İran, Suriye, Türkiye, Filistin, İsrail, Mısır izler. En son sırayı ise Katar, BAE ve Ürdün oluşturmaktadır. Sıralamada ise ilk sırayı Türkiye almaktadır. Bunu İran, Suriye, Irak izler. Sıralamayı oluştururken en önemli gerekçe politik güçtür. Ortadoğu ülkelerinden en çok İran ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun gerekçesi ise sınır komşusu ve çatışma ihtimalinin olmasıdır. Ortadoğu'nun en önemli sorunları arasında dış ülke oyunları, iç karışıklıklar, yer altı zenginlikleri bulunmaktadır. Ortadoğu'nun gelecekteki durumu hakkında karışıklıkların ve sömürgecinin devam edeceği düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Ortadoğu, Sosyal Bilimler Öğretmen Adayları, Coğrafya Öğretimi

## THE PERCEPTION OF SOCIAL STUDIES PRESERVICE TEACHERS ON THE MIDDLE EAST: THE CASE OF SİNOP UNIVERSITY

### ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the perception of social sciences preservice teachers on the Middle East. Study, was carried out adherence to qualitative research methods on phenomenological research approach. Standardized open-ended interview was applied as a data collection tool. The interview was conducted to twenty people at Sinop University Education Faculty Social Studies Teaching third grade students during 2012-2013 academic year. Content analysis was applied to analyze data.

According to research results, what comes to students' mind is the internal turmoil when Middle East is mentioned. All of the participants consider Syria as a Middle East country. Eighty-five percent of the participants consider Turkey as a Middle East country. Iraq is considered as the most important country of the Middle East. The order of importance is considered as Iran, Syria, Turkey, Palestine, Israel and Egypt in the Middle East. Qatar, UAE and Jordan have the least importance. According to students' view, Turkey is the first country in terms of importance in the region. Iran, Syria and Iraq follow this order. The most essential reason in

order to put in order is political power. What is considered, of the Middle East countries, is to promote relations with Iran. The reason for this idea is because of the shared border and of the possibility of war. The games of foreign countries, internal turmoil and underground treasures are among the most essential problems of the Middle East. The upheavals and colonization are thought to maintain in the Middle East.

**Keywords:** Middle East, Social Studies Preservice Teachers, Geography Teaching

## GİRİŞ

*“İkinci dünya savaşından sonra bilimsel çalışmalarda ve uluslararası siyasette giderek kullanımı yaygınlaşan Ortadoğu, tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış farklı etnik, dini ve kültürel yapıların kaynaşmasına sahne olmuş bir mekandır” (İtik Mazman, 2008: 1). “Ortadoğu, Doğu ile Batıyı, Akdeniz ile Hint Okyanusu’nu, Rusya ile sıcak denizleri birbirine bağlayan, aynı zamanda Doğu ile Batı arasındaki bütün ticarî ve kültürel bağlantıların yapıldığı bir bölgedir” (Sakin-Deveci, 2011: 282).*

*“Ortadoğu kavramını ilk kez Amerikalı deniz stratejisi uzmanı Alfred Thayer Mahan, 1902 yılında Basra Körfezinin önemini ele aldığı “The Persian Gulf and International Relations” başlıklı yazısında kullanmıştır. Mahan, Ortadoğu terimiyle Arap Yarımadasıyla Hint Yarımadası arasında kalan bölgeyi kastedmiştir. İkinci Dünya Savaşında bölgeye konuşlanan İngiliz Güçlerine “İngiliz Ortadoğu Komutanlığı” adı verilmesiyle Ortadoğu kelimesi dünya çapında tanınıp, kullanılmaya başlanmıştır” (Burhan, 2008: 26).*

*“Bütün bu farklı kullanımlar ve kapsamın değişkenliği dikkate alınmak şartıyla bugün Ortadoğu kavramının dar anlamda Türkiye, İran, Mezopotamya, Arap Yarımadası, Körfez ülkeleri ve Mısır’ı içine alacak şekilde kullanılmakta olduğunu söylemek mümkündür. Bu kavramın kapsamının daha da genişletilerek Libya, Sudan, Eritre, Cibuti ve Afganistan’ı da içerecek şekilde geniş anlamda kullanıldığı; bazı çalışmalarda ise kapsamın daha da genişletilerek Atlas Okyanusundan Mısır’a kadar tüm Kuzey Afrika’yı içine alacak genişlikte kullanılmakta olduğu da görülmektedir. Hatta bazı çalışmalarda Ortadoğu kavramının kapsamına Kafkasların ve Orta Asya’nın da dahil edilerek kapsamın iyice genişletildiği de dikkat çekmektedir” (Dursun, 2003: 4-5).*

Dünya ham petrol rezervinin üçte ikisine (Elmas, 2012: 58) ve doğalgaz rezervlerinin yarısına (Öztürkler, 2009: 66) sahip olan Ortadoğu’nun bu özelliğinden dolayı dışarıdan müdahalelerin ve iç savaşların gerçekleştiği bir saha olmaktadır. *“Ayrıca bu petrol zenginliği ülkenin politikasını ve dolayısıyla diğer ülkelerle olan ilişkilerini de etkilemektedir” (Özdemir, 2012: 48).*

Öztürkler (2009:79) enerji tüketen ülkelerin tasarruf önlemleri alıp yeni teknolojiler geliştireseler bile Ortadoğu’nun sahip olduğu enerji kaynakları ile gelecek elli yıl boyunca dünya enerji piyasaları üzerinde söz sahibi olacağını ve ABD, Çin, AB ve Rusya gibi ülkelerin çıkar çatışmasına sahne olacağını öne sürmektedir.

### İlgili Araştırmalar

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ortadoğu algısını belirlemeye yönelik tek bir çalışma Yılmaz ve Yiğit’in 2010 yılında yayınlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının

Avrupa, Ortadoğu ve Türkiye'ye Komşu Ülkelere İlişkin Algıları” isimli makaledir. Bu çalışmada Ortadoğu'nun katılımcılara neyi çağrıştırdığı sorulmuş ve katılımcıların verdiği ortak kelimeler belirlenip kullandıkları cümleler örnek olarak verilmiştir. Çalışmada başka ülkeler de olduğu için onlara yönelik sorular verilmiş ve çözümlenmeleri yapılmıştır. Bu çalışmanın dışında Ortadoğu algısını belirlemeye yönelik başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sadece Ortadoğu algısını belirlemeye yönelik olması ve Ortadoğu algısı ile ilgili daha kapsamlı bir çalışma olması açısından önemli bir çalışmadır.

Tunçel'in (2002) “Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında İslam Ülkeleri” isimli makale çalışması farklı bir bölgeyi almasına rağmen konu ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada öğrencilere taslak haritalar çizdirilerek İslam Ülkeleri ile ilgili algıları ölçülmeye çalışılmıştır. 1998-2000 yılları arasında Türkiye'deki pek çok coğrafya bölümünde, tesadüfi örnekleme ile seçilen 400 öğrenciye anketler düzenlenmiş ve onlara birer kağıt dağıtılarak dünya haritası çizmeleri, bunun üzerinde de İslam ülkelerini göstermeleri istenmiştir. Sonuç olarak zihin haritalarının incelenmesi ile öğrencilerin bildikleri ülkeler üzerinde coğrafya eğitiminin büyük payı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümü 20'den daha az ülke bilmiştir.

Aksoy ve Koç (2012) Türkiye'de Öğrenim Gören Lisans Öğrencilerinin Zihin Haritasında AB Algısı konulu çalışma farklı bir yöntem kullanılarak yapılmış benzer bir çalışmadır. Çalışmada öğrencilere dilsiz bir Dünya haritası sunularak AB üyesi ve aday ülkeleri harita üzerinde işaretlemeleri istenmiştir. Lisans öğrencilerinin araştırmanın yapıldığı dönemde 27 üye ve 2 aday ülkenin doğru işaretlenmesi durumunda alınabilecek maksimum puan 29 iken ortalamanın 9 olması bu konudaki bilişsel düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler çeşitli değişkenlerle karşılaştırılmış; cinsiyet, uyruk, gelir ve fakülte değişkenlerine göre farklılaşırken; yaş ve lisans öncesi yaşam yeri değişkenlerine göre benzer bulunmuştur.

### **Araştırmanın Amacı**

Bu araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyasi coğrafya dersi konuları içinde yer alan ve güncel gelişmeler içinde yoğun bir şekilde tartışılan Ortadoğu bölgesinin hem coğrafi hem de sosyo-kültürel açıdan nasıl algılandığını belirlemektir.

## **YÖNTEM**

### **Araştırma Modeli**

Olgu bilim deseninde gerçekleştirilen bu çalışma, sosyal bilgiler lisans öğrencilerinin siyasi coğrafya konularının içerisinde yer alan “Ortadoğu” kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Ortadoğu algısını belirlemek amacıyla içerik analizinden oluşan nitel araştırma teknikleri kullanılmış olup, öğrencilerle standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yapılmıştır. Görüşmede cinsiyet ve bilgiyi edinmiş oldukları kaynaklar bağımsız değişken olarak belirlenmiştir.

### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2012-2013 eğitim öğretim yılında Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği 3. Sınıfta öğrenim gören ve random olarak seçilen 20 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın 3. Sınıf öğrencileri üzerinde tercih edilme nedeni, Ülkeler Coğrafyası ve Siyasi Coğrafya isimli derslerde Ortadoğu ile ilgili konuların bulunmasıdır. Ayrıca konu ile ilgili bilgi edinebilecekleri diğer coğrafya derslerinin de daha önceki sınıflarda bulunması görüşmenin 3. sınıfta yapılmasının diğer nedenidir.

**Tablo 1: Katılımcıların cinsiyet ve Ortadoğu ile bilgiyi edindiği kaynaklara ilişkin betimsel veriler**

Cinsiyet	N	%	Ortadoğu ile bilgiyi edindiğiniz kaynak	N	%
Kız	7	35	Gazete	15	75
Erkek	13	65	Dergi	6	30
Toplam	20	100	TV	14	70
			Ansiklopedi	6	30
			Ders kitabı	12	60
			İnternet	14	70
			Tarihi roman	2	10
			Sosyal Çevre	12	60
			Tarih kitapları	11	55
			Sosyal bilgiler ders kitapları	6	30
			Toplam	98	490

Araştırmaya 13 erkek, 7 kız olmak üzere toplam 20 öğrenci katılmıştır.

Katılımcıların çoğu Ortadoğu ile ilgili bilgiyi gazeteden edinmektedir. Daha sonra sırasıyla TV ve internetten, ders kitabı ve sosyal çevreden, tarih kitaplarından, dergi, ansiklopedi ve Sosyal Bilimler dersinden edindiklerini belirtmektedirler. En az bilgi edinilen kaynağı ise tarihi roman oluşturmaktadır.

### Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda cinsiyet ve bilgiyi edinmiş oldukları kaynaklar değişken olarak kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan 7 tane açık uçlu sorudan yararlanarak Ortadoğu'nun hem şu anki hem de gelecekteki durumu hakkında katılımcıların zihninde oluşturduğu algı belirlenmeye çalışılmıştır.

### Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227). “İçerik analizi insan davranışları üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan ve özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir tekniktir” (Büyüköztürk vd., 2010). “İçerik analizi salt bir betimleme ve tasvir aracı ya da tekniği olmadığı, aksine çıkarım yapma yoluyla sosyal gerçeğin belirli boyutlarını araştıran bir yöntem olduğu bilinmektedir. İçerik analizinin; seçici, sınıflandırıcı ve nicelleştirici bir yöntem olduğu da söylenebilir” (Gökçe, 2006). Katılımcıların Ortadoğu algısını belirlemek amacıyla uygulanan standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formundaki 7 maddeden elde edilen veriler nicel hale dönüştürülerek betimsel istatistik tabloları elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

## BULGULAR VE YORUMLAR

**Tablo 2: “Ortadoğu denilince aklınıza ilk gelen kavram hangisidir?” Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Kategoriler	N	%
Ortadoğu ülkeleri	2	10
Yer altı kaynakları	9	45
İç karışıklıklar	12	60
Sömürülen devletler	4	20
Dünyanın kalbi	1	5
Arap ülkeleri	3	15
Şeriatla yönetilen ülkeler	1	5
Geniş bir alan	1	5
Din	3	15
Akdeniz’e kıyısı olan ülkeler	1	5
Asya	1	5
Gelişmemiş ülkeler	3	15
Demokratik olmayan ülkeler	1	5
Verimli topraklar	1	5

Ortadoğu denince akla ilk gelen kavramın iç karışıklıklar olduğu görülmektedir. Bunu yer altı kaynakları takip etmektedir. Sömürülen devletler, Arap ülkeleri din ve gelişmemiş ülkeler de akla ilk gelen kavramlar arasındadır. Öğrencilerin zihninde Ortadoğu’nun yer altı kaynakları açısından zengin ama geri kalmış, sömürülen, demokrasinin olmadığı ülkeler olarak çağrışım yaptığı anlaşılmaktadır.

Katılımcı 6'nın "Ortadoğu'nun zenginliklerine ulaşmak isteyen, Ortadoğu'da sürekli karışıklık çıkarmak isteyen devletler aklıma gelmektedir" ifadesi dikkat çekicidir. Ortadoğu'daki karışıklığın nedeni iç karışıklıklardan öte bazı ülkelerin zenginliklere ulaşmak için karışıklık çıkarması olarak görülmektedir.

Katılımcı 5 soruya "Büyük ülkelerin kullandığı, çıkar sağlamak amacıyla kullanılan bir yer" diye cevap vererek katılımcı 6'nın paralelinde cevap vermiştir. Yani öğretmen adayları tarafından iç karışıklıkların nedeni zenginlikleri ele geçirmek isteyen ülkeler olarak görülmektedir.

**Tablo 3: "Ortadoğu neresidir ve hangi ülkelerden oluşmaktadır?" Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Ülke	N	%	Ortadoğu neresidir?	N	%
İsrail	11	55	Uzakdoğu-Batı arası	1	5
İran	16	80	Avrupa-Asya arası	1	5
Irak	16	80	Fırat-Dicle güneyi, Akdeniz kıyısı	1	5
Suriye	20	100	Asya-Avrupa-Afrika'nın birbirine yaklaştığı yer	1	5
Filistin	13	65	Avrupa'ya göre doğu diye nitelendirilen yer	2	10
Lübnan	9	45	Asya batısı-Afrika kuzeydoğusu	1	5
Türkiye	8	40	Avrupa'nın oluşturduğu kavram	1	5
Ürdün	5	25	Asya	1	5
Kuveyt	4	20			
S. Arabistan	7	35			
Mısır	5	25			
Katar	2	10			
Libya	3	15			
Umman	1	5			
BAE	2	10			
Afganistan	1	5			
Pakistan	1	5			
Yemen	1	5			
Kıbrıs	1	5			
Tunus	1	5			
Fas	1	5			
Azerbaycan	1	5			

Katılımcıların tamamı Suriye'nin Ortadoğu ülkesi olduğu konusunda hem fikirdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 80) İran ve Irak'ın Ortadoğu ülkesi olduğunu ifade etmektedir. Bunu 13 kişi ile Filistin, 11 kişi ile İsrail, 9 kişi ile Lübnan izlemektedir.

Ortadoğu'nun neresi olduğu sorusuna öğretmen adayları hangi ülkelerden oluştuğu cevabında yoğunlaşmaktadır. Fakat neresi olduğunu tanımlayan öğrenciler de farklı görüşler ileri sürmektedirler. Katılımcılardan sadece 2 tanesi ortak bir yer belirterek Avrupa'ya göre doğu diye nitelendirildiğini belirtmektedirler. Katılımcılardan biri de Avrupa'nın oluşturduğu bir kavram olduğunu belirtmiş fakat tam bir yer belirtmemektedirler.

**Tablo 4: “Türkiye bir Ortadoğu ülkesi midir?” Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Türkiye bir Ortadoğu ülkesi midir?	N	%	Neden?	Evet	Hayır
Evet	17	85	Geçiş bölgesi	1	
Hayır	3	15	Etkilerinden	1	
			Söz sahibi olmaya başladığı için	1	
			Aynı karmaşıklığa sahip	1	
			Din-bilim ayrımı olmadığı için	1	
			Sınır-yakınlık	4	1
			Kültür-inanç	2	1
			Mezopotamya'da olduğu için	1	
			Asya-Avrupa-Afrika arasında olduğu için	1	
			Gelişmemiş olduğu için	1	
			Halkı Araplardan oluşmadığı için		1
			Konumu Avrupa'ya daha yakın		1

Katılımcılardan 17 kişi Türkiye'nin bir Ortadoğu ülkesi olduğunu, 3 kişi ise olmadığını ifade etmektedir.

Türkiye'nin bir Ortadoğu ülkesi olduğunu düşünen katılımcılardan 4'ü bunun nedeninin sınır ve coğrafi yakınlık olduğunu belirtirken 1 kişi ise sınır ve coğrafi yakınlıktan dolayı Ortadoğu ülkesi olmadığını belirtmektedir.

Ortadoğu ülkesi olduğunu savunan katılımcı 17 “aynı coğrafi özellikler ve kültürün yansımaları mevcut” cümlesi ile bunu ifade ederken, katılımcı 16 “hem coğrafi nedenlerle hem de Türkiye'nin sahip olduğu etnik yapısı, sosyo-kültürel yapısı ve tarihi nedenlerle” Ortadoğu ülkesi olmadığını ifade etmektedir. Dikkati çeken nokta, iki katılımcı birbirine zıt ifadelerinin gerekçesini yaklaşık aynı ifadelerle savunmaktadır. Yani Ortadoğu ülkesi olduğunu da olmadığını da aynı gerekçelere bağlamaktadırlar.

Aynı şekilde Ortadoğu ülkesi olduğunu ifade edenlerden 2 katılımcı bunu kültür ve inanç ile açıklarken Ortadoğu ülkesi olmadığını savunan bir kişi bunun nedenini kültür ve inanç olarak belirtmektedir.

**Tablo 5: “Ortadoğu’nun en önemli ülkeleri (önem sırasına göre) hangisidir? Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Ülkeler	Önem Sırası							Toplam
	1	2	3	4	5	6	7	
İsrail	6	1						7
İran	3	5	5	2				15
Irak	3	2	4	5	2			16
Suriye		3	5	2	1	1		12
Filistin		4	1		4	1		10
Türkiye	8	2	1					11
Lübnan					1	2		3
Kuveyt						1	2	3
Mısır		2		3				5
S. Arabistan		1	1	1				3
Katar				1				1
BAE					1			1
Ürdün							1	1

Ortadoğu’nun toplamda en önemli ülkesinin Irak olduğu düşünülmektedir. Bunu sırasıyla İran, Suriye, Türkiye, Filistin, İsrail, Mısır takip etmektedir. Daha sonra Lübnan, Kuveyt ve Suudi Arabistan yer alır. En son sırayı ise Katar, BAE ve Ürdün oluşturmaktadır. 1. sırada önemli olan ülke 8 kişi ile Türkiye olmuştur, 2. sırada 5 kişi ile İran, 3. sırada 5 kişi ile İran ve Suriye, 4. sırada 5 kişi ile Irak, 5. sırada 4 kişi ile Filistin, 6. sırada 2 kişi ile Lübnan ve 7. sırada 2 kişi ile Kuveyt olmuştur.

**Tablo 6: “Bu sırayı oluştururken nelere dikkat ettiniz?” Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Kategori	N
Enerji kaynakları	1
Güç	10
Jeopolitik	3
Nüfus	1
Ekonomi	5
Askeri	1
Biresysel	1
Silah	1
Hoşgörü	1
Büyüklik	1
Yer altı kaynakları	2
Gelişmişlik	1
Savaş	1



Dış ülkelerle ilişki	1
----------------------	---

Sıralamayı oluştururken katılımcıların yarısı siyasi açıdan güce dikkat ettiğini belirtmektedir. Katılımcıların 5'i ekonomiyi esas almakta olup 3 kişi jeopolitik konuma önem vermektedir. 2 kişi ise yer altı kaynaklarına göre sıralamayı oluşturmaktadır.

**Tablo 7: “Size göre Türkiye hangi Ortadoğu ülkesi ile ilişkileri geliştirmelidir?” Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Ülke	N	%
İran	12	60
Suriye	6	30
Filistin	5	25
Irak	4	20
S. Arabistan	2	10
İsrail	3	15
Komşular	2	10
Mısır	1	5
Hepsi	2	10

Katılımcılardan 12 kişi İran ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Sırasıyla 6 kişi ile Suriye, 5 kişi ile Filistin, 4 kişi ile Irak, 3 kişi ile İsrail izler. 2 kişi Suudi Arabistan, komşular ve hepsi; bir kişi ise Mısır ile ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Katılımcılara sorulmamasına rağmen birkaç katılımcı bunun nedenini açıklamaktadır. 2 katılımcı sınır komşusu, 2 katılımcı da çatışma ihtimaline karşı iyi ilişki kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Katılımcı 17 “İran’la ilişkiler geliştirmelidir. Çünkü her an çatışma yaşanması olasıdır. Böylece Ortadoğu’nun sorunlarından payına en az düşen hasarı alır” demesine karşın katılımcı 1 İran’ın yanında Suriye ile de ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini savunmaktadır.

Katılımcı 16 “ümmeçilik fikrinin ne kadar zayıf olduğunu Kurtuluş Savaşı ve I. Dünya Savaşlarında maalesef Arap milliyetçiliği ile gördük” diyerek İsrail ile iyi ilişki kurmak gerektiğini belirtmektedir.

Katılımcı 14 ise “ Türkiye artık safını belli etmiştir. Bu ülkelerle iyi ilişkiler kurması zor” ifadesini kullanarak Türkiye’nin Ortadoğu ülkelerinin karşısında yer aldığını ima etmektedir.

**Tablo 8: “Ortadoğu’nun en önemli üç sorunu sizce nedir?” Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Sorun	N	%
Yeraltı	7	35
İç sorun	8	40

Toprak	1	5
Mezhep çatışması	4	20
Dış ülke oyunları	11	55
Ekonomik güçsüzlük	6	30
Savaş	4	20
Geri kalmışlık	3	15
Milliyetçilik	1	5
Güvensizlik	1	5
İsrail	4	20
Su sorunu	1	5
Konum	1	5

Ortadoğu'nun en önemli üç sorunundan birinin dış ülke oyunları olduğunu belirten katılımcı sayısı 11'dir. Daha önce belirtildiği gibi bir katılımcının dış ülkelerin burada karışıklık çıkarmak istediği yönündeki ifadesine yer vermiştik. İşte bu yüzden 8 kişi ile iç sorunlar, dış ülke sorunlarının hemen ardından gelmektedir. Dış ülkelerin zengin petrol yataklarından dolayı bunu yaptığını düşündükleri için yer altı kaynakları da 7 kişi ile 3. sırada yer almaktadır. 6 kişi en önemli üç sorundan birinin ekonomik güçsüzlük olduğunu düşünmektedir. 4 kişi ise en önemli sorun olarak, mezhep çatışmaları, savaş ve İsrail olduğunu ileri sürmektedir.

Katılımcı 6 "normalde bu devlet çatışma ortamı yaratmasa sorunun kalmayacağını" belirterek bu devletin İsrail olduğuna işaret etmektedir.

Katılımcı 13 su sorununu "Türkiye'nin komşu ülkelere giden sulara baraj yapması uzun sorunlara yol açmıştı" olarak açıklamaktadır.

**Tablo 9: "Ortadoğu'nun gelecekteki durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?" Sorusuna ilişkin betimsel veriler**

Gelecekteki Durum	N	%
Karışıklık	11	55
Büyük İsrail İmparatorluğu	1	5
Türkiye güçlenirse bölge rahatlar	1	5
Sömürge	6	30
Bağımsızlık	1	5
Ülkeler yıkılacak	3	15
Yeni ülkeler	3	15
Demokrasi gelecek	1	5
Birlik olursa ilerleme	2	10
Ölüm	1	5
Açlık	1	5

Katılımcılardan 11'i karışıklıkların, 6'sı sömürgeciğin devam edeceğini düşünmektedir. 3'ü ülkelerin yıkılacağını, 3'ü de yeni ülkelerin kurulacağını fikrini ileri sürmüştür. 2'si ise birlik olursa ilerleme olacağını ifade etmektedir.

Katılımcı 1 “ şu an devam eden petrolle ilgili dış baskının sebep olduğu karışıklıklar devam edecek” diyerek yine karışıklığın sebebinin yer altı zenginliği olacağını ve dış baskının devam edeceğini ileri sürmektedir.

### SONUÇLAR

1. Ortadoğu denince akla ilk olarak iç karışıklıklar gelmektedir. Bunu yer altı kaynakları sömürülen devletler, Arap ülkeleri din ve gelişmemiş ülkeler takip etmektedir.
2. Katılımcılar tamamı Suriye'nin Ortadoğu ülkesi olduğunu düşünmektedir. Büyük bir çoğunluk ise (% 80) İran, Irak, Filistin ve İsrail'in Ortadoğu ülkesi olduğu konusunda hem fikirdir.
3. Katılımcıların % 85'i Türkiye'nin Ortadoğu ülkesi olduğunu düşünmektedir. Bunun en önemli sebebinin sınır ve yakınlık olduğu düşünülmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu ülkesi olmadığını düşünen katılımcı da gerekçesini aynı sebebe bağlamaktadır.
4. Ortadoğu'nun toplamda en önemli ülkesi olarak Irak ifade edilmiştir. Bunu sırasıyla İran, Suriye, Türkiye, Filistin, İsrail, Mısır izler. En son sıraları ise Katar, BAE ve Ürdün oluşturmaktadır. Önem sırasına bakıldığında ilk sırayı Türkiye almaktadır. Bunu İran, Suriye, Irak izler. Sıralamayı oluştururken en önemli gerekçe politik güçtür.
5. Ortadoğu ülkelerinden en çok İran ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun gerekçesi ise sınır komşusu ve çatışma ihtimalinin olmasıdır.
6. Ortadoğu'nun en önemli sorunları arasında dış ülke oyunları, iç karışıklıklar, yer altı zenginlikleri bulunmaktadır.
7. Ortadoğu'nun gelecekteki durumu hakkında karışıklıkların ve sömürgeciğin devam edeceğini düşünülmektedir.

### ÖNERİLER

1. Araştırma sonuçları coğrafya dersi alan sosyal bilgiler lisans öğrencilerinin Ortadoğu hakkında çok farklı algılara sahip olduğunu göstermektedir. Bu algı farklılığı aynı zamanda bölge ile ilgili bilgilerinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Öğretmen adaylarına konu ile ilgili bilişsel düzeylerini geliştirebilecekleri derslerde (siyasi coğrafya, ülkeler coğrafyası) seçilmiş kaynaklar tavsiye edilmesi önerilmektedir.

2. Ortadoğu'nun en önemli ülkesi olarak Irak belirtilmiştir. Irak'ın son 20 yıldır sürekli savaş, kriz ve çatışmalarla gündeme gelmesi bu algıda etkili olmuştur. Öğretmen

adaylarına bir ülkenin neden önemli ülke olduğu konusunda sağlıklı perspektif kazandıracak bir metodolojinin verilmesi gerektiği önerilmektedir.

3. Katılımcılar Türkiye'nin en fazla İran'la ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Gerekçe olarak da sınır komşuluğu ve çatışma ihtimali gösterilmiştir. Öğretmen adaylarının bu algısının kaygıya değil bilimsel verilere dayanması için uygun tartışma ortamları düzenlenmeli, konu ile ilgili konferans, panel, sempozyum, stratejik analiz yapan kurumları takip etme gibi etkinliklere yönlendirilmesi gerektiği önerilmektedir.

### KAYNAKÇA

AKSOY, B., KOÇ, H. (2012). “Türkiye’de Öğrenim Gören Lisans Öğrencilerinin Zihin Haritasında Avrupa Birliği Algısı”. Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 196, 107-123.

BURHAN, A. (2008). Filistin-İsrail Çatışması ve Hamas. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Isparta.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. ve DİĞ. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, PEGEM: Ankara.

DURSUN, D. (2003). Ortadoğu Neresi?-Subjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi. Aylık Strateji ve Analiz e-Dergisi, Sayı: 10, ISSN: 1303-9814.

ELMAS, B. (2012). Ortadoğu’daki Enerji Kaynaklarının Önemi ve Türkiye Üzerinden Taşınması İle Türkiye’nin Kazandığı Jeopolitik Konum. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

GÖKÇE, O. (2006). İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler, Siyasal: Ankara.

MAZMAN İTİK, Ü. (2008). Türkiye’nin Ortadoğu Ülkeleri İle Ekonomik Ve Ticari İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

ÖZDEMİR, Ç. (2012). Ortadoğu ve Arap Baharı (Türkiye Demokratik Bir Ülke Olarak Ortadoğu’da Model Olabilir Mi?). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

ÖZTÜRKLER, H. (2009). Ortadoğu Ülkelerinin Ekonomik Yapılarının Temel Özellikleri. Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 6, 65-71, Ankara.

ÖZTÜRKLER, H. (2009). Ortadoğu Ülkelerinin Enerji Kaynaklarının Öneminin Ekonomi-Politik Bir Değerlendirmesi. Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 7-8, 74-79, Ankara.

SAKİN, S., DEVECİ, C. (2011). Ortadoğu Kavramı ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme. History Studies. ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı, 281-293, Samsun.

TUNÇEL, H. (2002). Türk Öğrencilerinin Zihin Haritalarında İslam Ülkeleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, 83- 103, Elazığ.

YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık: Ankara.

YILMAZ, K., YİĞİT, Ö. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Avrupa, Ortadoğu ve Türkiye'ye Komşu Ülkelere İlişkin Algıları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 38, 318-334, Ankara.